

STORTINGET

Representantforslag 15 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene Sveinung Stensland, Tone Wilhelmsen Trøen, Ingunn Foss og Erlend Svardal Bøe

Dokument 8:15 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sveinung Stensland, Tone Wilhelmsen Trøen, Ingunn Foss og Erlend Svardal Bøe om bedre ivaretagelse av personer som er dømt til tvungent psykisk helsevern

Til Stortinget

Bakgrunn

I etterkant av blant annet øksedrapet i Haugesund i 2019, terrorhendelsen i Bærum i 2019 og drapene på Kongsberg i 2021 har flere utvalg og kommisjoner lagt frem rapporter med læringspunkter og konkrete anbefalinger. I flere av rapportene har behovet for bedre samarbeid mellom Politiets sikkerhetstjeneste, politiet og helse- og sosialtjenesten vært et gjennomgangstema.

I Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten (Ukom) sin rapport etter øksedrapet i Haugesund i 2019 peker de på at det er behov for tettere og bedre samhandling mellom politiet og det psykiske helsevernet. Ukom skriver blant annet at

«[h]vis en pasient med psykose kan tenkes å ha økt voldsrisiko, bør det psykiske helsevernet foreta en systematisk voldsriskovurdering. Helsepersonell bør bruke opplysninger fra politiet og rettspsykiatriske erklæringer som støtte i sine vurderinger. Dette kan gi bedre muligheter til å utforme tiltak som kan forebygge vold».

Det er viktig at Ukoms anbefalinger følges opp av både justis- og helsesektoren.

Evalueringsutvalgene etter hendelsene i Bærum og Kongsberg peker også på at det er behov for en revisjon

av reglene om taushetsplikt og informasjonsutveksling mellom de ulike aktørene. Målet må være et klarere regelverk for hvilken informasjon som kan og skal deles, når og av hvem, samtidig som det er gode kontrollmekanismer for å hindre misbruk. Samhandling og informasjonsdeling mellom det psykiske helsevernet og påtalemyndigheten er viktig blant annet ved håndtering av akutte hendelser, volds- og risikovurderinger og i forbindelse med gjennomføring av dom på tvungent psykisk helsevern.

Årlig dømmes om lag 30 personer til tvungent psykisk helsevern. Gjennomføring av dom på tvungent psykisk helsevern reguleres av psykisk helsevernloven § 5-3. Etter § 5-3 første ledd «bør» den faglig ansvarlige rådføre seg med de rettspsykiatriske sakkyndige som har observert den domfelte, i løpet av de tre første ukene av oppholdet. Målet er å sikre et best mulig avgjørelsesgrunnlag for den videre gjennomføringen av det psykiske helsevernet. Opplysninger som gjelder tiden fra gjerningstidspunktet og frem til domfellelsen kan være verdifulle i vurderingen av den særreaksjonsdømtes prognoser og behov.

Det finnes, så vidt forslagsstillerne kjenner til, ikke informasjon om i hvor stor grad den faglig ansvarlige benytter adgangen til å rådføre seg med rettspsykiatriske sakkyndige. Samhandling og informasjonsdeling er viktig for å sikre gode beslutningsgrunnlag, og gode grunner taler for å skjerpe bestemmelsen slik at faglig ansvarlig får plikt til å rådføre seg med rettspsykiatriske sakkyndige. På den måten reduseres risikoen for at faglig ansvarlig går glipp av verdifull informasjon før det videre behandlingsløpet i det psykiske helsevernet legges opp.

Videre fremgår det av § 5-3 tredje ledd at

«[d]ersom særlige hensyn tilsier det, skal faglig ansvarlig konsultere påtalemyndigheten før domfelte overføres mellom ulike sikkerhetsnivåer innen samme institusjon eller får permisjon».

Ettersom påtalemyndigheten ofte sitter med mer informasjon om den domfeltes historikk, vil en konsultasjon med påtalemyndigheten være egnet til å gi den faglig ansvarlige relevant informasjon før en beslutning om overføring eller permisjon tas. Med dagens bestemmelse risikerer man at faglig ansvarlig i mange tilfeller ikke blir gjort kjent med avgjørende informasjon for vurderingen av om overføring eller permisjon bør finne sted.

Et alternativ er å innføre en konsultasjonsplikt. Det kan gjøres ved at faglig ansvarlig som hovedregel skal konsultere påtalemyndigheten før en slik beslutning tas, med mindre særlige grunner tilsier at en slik konsultasjon ikke er nødvendig. Konsultasjonsplikten i § 5-3 tredje ledd omfatter ikke overføring til andre typer institusjoner, som for eksempel rusinstitusjon. Forslagsstillerne mener det er naturlig at faglig ansvarlig konsulterer påtalemyndigheten også i slike tilfeller. Videre bør påtalemyndighetens kompetanse til å klage og å bringe forhold inn for rettslig prøving utvides. Dette vil sikre at de juridiske aspektene ved vurderingene av faregrad og samfunnsvern ivaretas bedre ved for eksempel avgjørelser om hvorvidt domfelte skal gis permisjon eller overføres.

På et mer overordnet plan er hensynet til samfunnsvern og psykisk helsehjelp sentrale hensyn ved utforming av en trygg velferdsstat. Samtidig må det også foretas en avveining mellom hensynet til den enkelte borgers autonomi og statens interesser i å motvirke farefull adferd. Ivaretagelse av disse hensynene vil nødvendigvis berøre flere av samfunnets store sektorer. Både justissektoren, helsesektoren og kommunesektoren har samfunnsvernet innenfor sine ansvarsområder i større eller mindre grad. Tilsvarende gjelder ansvaret for hjelp til mennesker med psykiske lidelser.

Sektorenes felles ansvar for kombinasjonen av kriminalitet og psykisk helsehjelp reiser en rekke spørsmål. Noen av spørsmålene har en dagligdags karakter: Er det politibil eller sykebil, eller begge, som skal rykke ut? Og i neste omgang: Skal vedkommende kjøres til arrest, til psykiatriens døgninstitusjoner eller til en kommunal institusjon? Andre spørsmål er av mer overordnet karakter: Hvilken sektor skal ha ansvar for hvem? Og hva skal om nødvendig prioriteres – hensynet til samfunnsvern eller hensynet til behandling? En avklaring

av disse spørsmålene krever bred samfunnsdeltakelse og er frem til nå ikke gjort i Norge.

Tvangsbegrensningslovutvalget (NOU 2019: 14) berørte problematikken i flere sammenhenger, men viste til at grensen mellom justissektorens og helse- og omsorgssektorens ansvarsområder falt utenfor utvalgets mandat og sammensetning. På side 324 i utredningen pekte imidlertid utvalget på at det for fremtiden er

«særlig viktig at det blir rettet et økt fokus mot grensegangen mellom helse- og omsorgstjenestens og justissektorens ansvarsområde i enkeltsaker».

Forslagsstillerne mener at det på flere samfunnsområder er uklart hvor – og hvorvidt – ansvarsområdene overlapper hverandre, eller grenser mot hverandre. Det er derfor behov for en vurdering av hvordan ansvarsområdene for fremtiden bør fordeles mellom sektorene.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til skjerpelse av psykisk helsevernloven § 5-3, slik at
 - faglig ansvarlige har plikt til å rådføre seg med de rettspsykiatriske sakkyndige som har observert den domfelte, i løpet av de tre første ukene av oppholdet.
 - faglig ansvarlig som hovedregel skal konsultere påtalemyndigheten før en beslutning etter § 5-3 tredje ledd tas.
 - virkeområdet til § 5-3 tredje ledd utvides til å omfatte overføring til andre institusjoner.
2. Stortinget ber regjeringen utrede ansvarsfordelingen mellom justissektoren, helsesektoren og kommunesektoren i saker med kombinasjonen kriminalitet og behov for psykisk helsehjelp.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å styrke påtalemyndighetens kontrollmuligheter etter psykisk helsevernloven, ved å utvide adgangen til å klage og til å bringe flere forhold inn for rettslig prøving, herunder mulighet til å påklage avgjørelser fra kontrollkommissjonen, slik at hensynet til samfunnsvern ivaretas bedre.

11. oktober 2022

Sveinung Stensland

Tone Wilhelmsen Trøen

Ingunn Foss

Erlend Svardal Bøe